

Psychológia a patopsychológia
dieťaťa, 53, 2019, č. 2, s. 89–102.

**NEROVNÁ CESTA DO DOSPELOSTI: ŠPECIFIKÁ
OBDOBIA VYNÁRAJÚCEJ SA DOSPELOSTI
V KONTEXTE IDENTITY, PRÁCE A PARTNERSKÝCH
VZŤAHOV**

VERONIKA KOHÚTOVÁ – MÁRIA DĚDOVÁ

Katedra psychológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

**NOT SO STRAIGHTWAY TO ADULthood: SPECIFICS OF
EMERGING ADULthood PERIOD IN CONTEXT OF IDENTITY,
WORK AND ROMANTIC RELATIONSHIPS**

Abstract: The review study focuses on developmental period of emerging adulthood, defined by J. J. Arnett at the beginning of the 21st century. It is a period of psychosocial moratorium between 18 and 29 years of age, characterised by specific changes in the transition from adolescence to adulthood. Identity building is becoming a main task of the period under review. It is looked at from the perspective of study, work and romantic relationships. Compared to previous generations, there has been an age shift in accepting adult social roles, and the time necessary for identity formation associated with the feelings of instability has increased. The higher demands of this period require a more in-depth exploration, understanding of its characteristics and providing help to young people on their way to adulthood.

Key words: emerging adulthood, identity, interpersonal relationships, social roles

Adolescencia je obdobím veľkých zmien, končiacich dosiahnutím dospelosti. Mladý človek sa stáva dospelým, samostatným a zodpovedným za svoj život. Súčasný pokrok a zameranie sa na získavanie vzdelania a skúseností v mnohých krajinách, najmä západných, oneskoril obdobie prevzatia zodpovednosti za vlastný život. V porovnaní s minulosťou väčší počet dnešných adolescentov po skončení

Prišlo 3.9.2019, V. K., FF TU, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava.

E-mail: kohutova.veronka@gmail.com

DOI: 10.4149/ppd_201907

strednej školy nezačína pracovať a osamostatňovať sa, ale pokračuje v štúdiu na vysokých školách.

Toto obdobie možností, životnú etapu experimentovania, objavovania a spoznávania sveta nazval J. J. Arnett (2000) vynárajúcou sa dospelosťou.

Pozitívne myslenie u vynárajúcich sa dospelých na jednej strane a nejasná cesta k dosiahnutiu dospelosti na strane druhej naznačujú, že hoci obdobie vynárajúcej sa dospelosti môže byť pozitívne, zároveň prináša rôzne ťažkosti a výzvy, s ktorými sa musia jednotlivci na svojej ceste k dospelosti vysporiadať (Arnett, 2016). Pod vplyvom rozšírených možností, nestability a neistoty nastali v životoch mladých dospelých viaceré zmeny. Do obdobia ranej dospelosti sa presunulo hľadanie a vytváranie identity (Arnett, 2000), odložilo sa preberanie záväzkov a dospelých sociálnych rolí (Macek et al., 2007), oneskoril sa vstup do manželstva, rodičovstva, či pracovného života (Arnett, 2016; Arnett, Padilla-Walker, 2015; Kvapilová-Bartošová, Fučík, 2017; Šprocha, 2018). Predĺžením obdobia nezáväznosti a hľadania, spolu s vplyvom globalizácie a zdieľaním životov na sociálnych sieťach (Schwartz, Tanner, Syed, 2016) sa zvýšil tlak na vynárajúcich sa dospelých.

Predkladaná prehľadová štúdia sa zameriava na vybrané charakteristiky obdobia vynárajúcej sa dospelosti, ktoré poukazujú na prejavujúce sa zmeny v živote a ťažkosti s nimi späté.

Zároveň poukazuje na možnosti, ako mladým ľuďom – vynárajúcim sa dospelým – pomôcť zvládnuť náročné zmeny v kontexte tohto obdobia.

Definícia pojmu vynárajúca sa dospelosť

Pojem „vynárajúca sa dospelosť“ (angl. *emerging adulthood*) bol prvýkrát vymedzený americkým psychológom Jeffrey J. Arnettom začiatkom 21. storočia. Vyjadruje obdobie formovania identity, prežívania nestability, činností zameraných na seba, cez nachádzanie rôznych možností v oblasti vzdelávania, kariéry a romantických vzťahov, s pocitom bytia medzi dvomi obdobiami, vo vekovom rozmedzí od 18 do 25/29 rokov (Arnett, Padilla-Walker, 2015). Ide o pojem, ktorý sa „zrodil“ v USA a je typický pre západné rozvinuté krajiny, v ktorých sa technický rozvoj podpísal pod zmeny spoločnosti.

V európskych krajinách sa pojem „vynárajúca sa dospelosť“ začal objavovať len niekoľko rokov po USA. V roku 2007 bolo skúmaniu venované špeciálne číslo časopisu *Journal of Adolescent Research*, ktorý predstavil výsledky z viacerých krajín, medzi nimi zo Španielska, Talianska, Fínska, Nemecka a Českej republiky (Buhl, Lanz, 2007). Výskumne sa téme venovali napríklad aj v Poľsku, Rakúsku, Nórsku či Dánsku. Hoci J. J. Arnett (2006) na základe podobných podmienok medzi USA a západnou Európou predpokladal existenciu vynárajúcej sa dospelosti ako vývinovej etapy aj v európskych krajinách, výsledky viacerých štúdií (napr. Lanz, Tangliabue,

2007; Macek, Bejček, Vaníčková, 2007; Oleskowicz, Misztela, 2015) naznačili, že hoci sa táto životná etapa v európskych krajinách vyskytuje, medzi jednotlivými krajinami existujú špecifiká a rozdiely (Buhl, Lanz, 2007).

Obdobie vynárajúcej sa dospelosti je viac späté so západnými rozvinutými krajinami. Určitú podobnosť ale možno konštatovať v zmenách prechodu do dospelosti aj v krajinách strednej Európy. Podobnosti sa objavujú spolu so zmenami v ekonomike, politike, liberalizáciou noriem a postojov v smere západných krajín. Kým v západných krajinách sme svedkami zmien niekoľko desaťročí, v štátoch strednej Európy sa začali až po roku 1989 (porov. Oleskowicz, Miszteta, 2015; Šprocha, 2018); charakteristické sú najmä oneskoreným vstupom do manželstva a časovou diverzifikáciou preberania dospelých úloh.

Téma vynárajúcej sa dospelosti bola v Českej republike spracovaná autormi P. Macekom, J. Bejčekom a J. Vaníčkovou (2007), ktorí poskytli pomerne aktuálny obraz o vynárajúcich sa dospelých. Pri skúmaní 18-29-ročných ľudí zistili, že spĺňajú mnohé vlastnosti, charakteristické pre vynárajúcich sa dospelých. Prežívajú pocity slobody, ľahkomyselnosti a širokú škálu príležitostí, no zároveň pociťujú neistotu a úzkosť, prameniacu z nedostatku skúseností. Napriek plnoletosti sa necítia byť dospelí, nechcú robiť vážne dlhodobé rozhodnutia. Uzatváranie záväzkov v oblasti interpersonálnych vzťahov alebo práce odkladajú na neskôr. Spomenuté aspekty poukazujú na proces hľadania identity, ktorým je obdobie vynárajúcej sa dospelosti príznačné (Macek, Bejček, Vaníčková, 2007).

Na Slovensku sa téme vynárajúcej sa dospelosti nevenuje náležitá výskumná pozornosť, o čom svedčí nedostatok výskumných zistení. Záujem o výskum naznačujú zistenia o neskoršom vstupe do manželstva či narodení dieťaťa, ktoré podobne ako v iných krajinách súvisia s obdobím vynárajúcej sa dospelosti (Šprocha, 2018; Obyvateľstvo a migrácia, 2019). Spomínané spoločenské zmeny, ako aj výskumy okolitých krajín, zaoberajúce sa charakteristikami vynárajúcej sa dospelosti, naznačujú, že daná životná etapa a jej špecifiká by mohli byť prítomné aj v našej spoločnosti. Kultúrno-spoločenská naviazanosť vynárajúcej sa dospelosti (Arnett, 2000) však ponecháva priestor pre možné pochybnosti a vytvára potrebu výskumne overiť prítomnosť charakteristík vynárajúcej sa dospelosti u mladých ľudí na Slovensku.

Obdobie vynárajúcej sa dospelosti je späté s obrovskými životnými zmenami vo viacerých oblastiach života. Predložená prehľadová štúdia venuje osobitnú pozornosť téme vynárajúcej sa dospelosti v kontexte identity (Whitbourne, Sneed, Sayer, 2009; Piotrowski, Brzezińska, Luyckx, 2018; Wood et al., 2018 a iné), štúdia verzus pracovnej oblasti (Schwartz et al., 2013; Mayselles, Keren, 2014; Kvapilová-Bartošová, Fučík, 2017), či partnerských a manželských vzťahov (Arnett, 2016; Shulman, Connolly, 2013; Lanz, Tagliabue, 2007).

Identita v období vynárajúcej sa dospelosti

Budovanie identity človeka sa deje v adolescencii (Erikson, 1968), no formovanie identity sa tu zďaleka nekončí (Marcia, 1980). Naopak, rozvíja sa v čase uvedomovania si jedinečnosti osobnosti a pretrváva až do staroby. Obdobie vynárajúcej sa dospelosti významne ovplyvňuje formovanie a zmenu identity mladého človeka. Špecifikom je vytváranie a neustále pretváranie, rekonštrukcia vlastnej identity a prekonávanie následnej krízy. Hľadanie odpovedí na otázky „kým som a kam smerujem“ sa v tomto období objavuje častejšie a intenzívnejšie (Whitbourne, Sneed, Sayer, 2009) a stáva sa kľúčovou úlohou tohto obdobia (Arnett, 2019).

Objavovanie a experimentovanie s identitou (Macek, Bejček, Vaníčková, 2007; Oleskiewicz, Misztela, 2015), ktoré sa začína v adolescencii, významne pokračuje aj v období vynárajúcej sa dospelosti. Za dôvod tohto posunu považuje J. J. Arnett (2000) spoločenské zmeny, podľa ktorých už nie je normou sa vo veku 20 rokov vydať, založiť si rodinu, či nájsť stabilnú prácu. Normou sa naopak stalo hľadanie identity a smerovanie v oblastiach lásky, práce a pohľadu na svet (Wood et al., 2018). Očakáva sa, že mladí ľudia budú v tomto veku naďalej študovať, objavovať nové možnosti, príležitosti a hľadať svoju vlastnú cestu a miesto v živote. Možnosť voľne cestovať, študovať, spoznávať nových priateľov, kultúru, umožňuje hľadanie smerovania a vytváranie identity v rámci všetkých oblastí života prostredníctvom skúseností, zážitkov, povinností, vzťahov a prijímania sociálnych úloh. Obdobie budovania identity sa predĺžilo a je spojené s prežívaním neistoty a nestability, čo sa prejavuje zmenami v jednotlivých oblastiach hľadania identity a v odďaľovaní preberania sociálnych úloh.

Formovanie identity súvisí s objavovaním možností a vytváraním záväzku v rôznych oblastiach života, vo vzťahoch s partnerom, rodine, či vzdelaní a kariérovom smerovaní (Walsh et al., 2005). Jednotlivci postupne preberajú sociálne úlohy dospelého človeka. Hoci podľa viacerých autorov (Arnett, 2000; Roupa, 2016) mladí ľudia nepovažujú preberanie bežných dospelých pozícií (manžel, rodič) za významné pre definovanie seba ako dospelého, prevzatie dospelých úloh napomáha vnímaniu seba samého ako viac dospelého (Piotrowski, Brzezińska, Luyckx, 2018). Identifikácia so sociálnou úlohou dospelého je kľúčová pri formovaní identity napriek tomu, že je mladými v období vynárajúcej sa dospelosti považovaná za irelevantnú.

V minulosti mali rovesníci dnešných mladých dospelých svoju úlohu viac menej určenú očakávaniami spoločnosti. V súčasnosti masívnym využívaním internetu disponujú množstvom informácií o možnostiach svojho uberania sa v živote. Prechod z adolescencie do dospelosti sa v značnej miere zindividualizoval a skomplikoval. Mladí dospelí musia sami zistiť, čo znamená byť dospelý, čo v živote chcú a aké budú ich dospelé úlohy (Schwartz et al., 2013). Hoci vynárajúci sa dospelí nechcú

preberať záväzky spojené s prebratím sociálnych rolí, seba v úlohe dospelého vidia v neskoršom období (Arnett, 2019).

Štúdium verzus pracovné zaradenie mladých dospelých

Vynárajúci sa dospelí disponujú rôznymi možnosťami štúdia a príležitosťami pre zážitky, objavovanie nových miest, vyskúšanie zahraničných stáží, spoznávanie nových ľudí, ktoré sú v súčasnosti veľmi jednoduché (Schwartz et al., 2013). V období vynárajúcej sa dospelosti hľadajú to, čo je pre nich najlepšie, pričom môžu kedykoľvek svoj plán zmeniť, pretože existuje viacero ďalších príležitostí (Schwartz, Côte, Arnett, 2005). Z množstva ponúk je náročné si vybrať, prežívať istotu v rozhodnutí a uskutočniť záväzok. V USA je počas vysokoškolského štúdia bežné v prvých rokoch niekoľkokrát zmeniť zameranie štúdia, čo súvisí s tým, že si konkrétny študijný odbor nevyberajú na začiatku, ale až po dvoch rokoch štúdia (Arnett, 2019). V európskom kontexte sú študenti nútení zvoliť si pri výbere vysokej školy konkrétny študijný odbor a program. Hoci tak uskutočňujú určité rozhodnutie a záväzok, stále viac sa stretávame so študentami, ktorí po krátkom čase zameranie štúdia zmenia, požiadajú o prerušenie štúdia a spoznávajú iné krajiny. Stále viac sa do povedomia dostávajú príležitosti a tendencia spoznať ich potenciál.

Inštitucionálne prostredie vysokej školy vytvára priestor pre psychosociálne moratórium, v ktorom sa naďalej formuje identita (Montgomery, Côte, 2003). Moratórium poskytuje príležitosť utvárať získanú slobodu a neobmedzené možnosti, no zároveň vytvára riziko neistoty, zmätku a obáv (Schwartz et al., 2005). Dospievajúcim sa ponúka možnosť využívať výhody väčšej nezávislosti, menšej kontroly, no zároveň možnosti ponechať si úlohy dospelosti ešte otvorené. Nízka miera zodpovednosti a nárokov, spojená s vysokou mierou nezávislosti a absenciou kontroly zo strany rodičov, vystavuje obdobie vynárajúcej sa dospelosti rizikovejšiemu správaniu v porovnaní s predchádzajúcim a nasledujúcim vývinovým obdobím (Rosenberg et al., 2016).

Prvé dospelé sociálne úlohy, ktoré začínajú vynárajúci sa dospelí preberať, sa dotýkajú pracovného zaradenia (Kvapilová-Bartošová, Fučík, 2017). Spomínaná nestabilita zamerania štúdia a túžba po hľadaní nového a toho, čo im „sadne,“ sa nekončí vysokoškolským štúdiom, ale pokračuje aj po prechode do práce. Svet práce, súvisiaci s prijatím povinností a zodpovednosti, častokrát menia, opúšťajú, alebo sa opätovne vracajú k tréningom a získavaniu ďalších zručností (Arnett, 2000). Jedným z dôvodov „kľukatého“ vstupu do kariérového života je vysoká nestabilita a rýchly vývoj pracovného prostredia (Mayselles, Keren, 2014). Navyše, pre väčšinu vynárajúcich sa dospelých práca neznamena len možnosť užiť sa, ale tiež spôsob prípravy a získania skúseností pre ďalšiu prácu a rozvoj profesijnej identity, ktorú

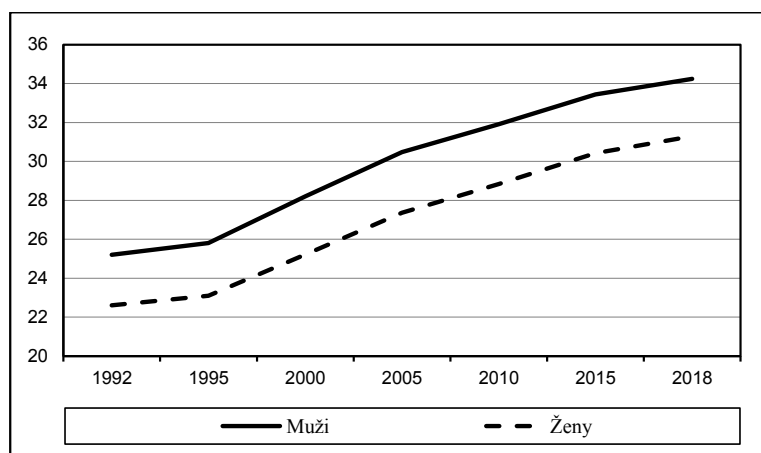
si utvárajú prostredníctvom rôznych pracovných skúseností (Arnett, 2000). Experimentovanie v oblasti práce môže byť motivované snahou o nájdenie zmyslu života a spokojnosti s vlastnou kariérou (Konstam, Lehman, 2011). Hoci v minulosti boli na kariéru zameraní najmä muži, v súčasnosti sa kariéra a spokojnosť s ňou stala rovnako dôležitou pre mnoho žien, ktoré odkladajú založenie rodiny a rovnako ako muži sa venujú štúdiu a kariére.

Vynárajúci sa dospelí nachádzajú prácu na určitú dobu, získajú skúsenosti a neskôr prácu opustia či zmenia. Nie je nezvyčajné, že medzi prácou vyskúšajú stáž, ostanú istú dobu nezamestnaní (European Group for Integrated Social Research – podľa Maysellesovej a Kerenovej, 2014), či sa opätovne vrátia k štúdiu (Arnett, 2019). Ako uvádza H. Berth (podľa Seiffge-Krenkeovej, 2015) výrazný počet mladých ľudí vo veku medzi 20-30 rokov v Nemecku uzatvára krátkodobé pracovné zmluvy, má neplatenú prax, či pracuje na nízko hodnotených pracovných miestach mimo odboru svojho vzdelania. Závazok k práci a pracovnému miestu sa zdá byť oslabený a dôležitejšia ako samotná práca sa stáva možnosť profesionálneho rozvoja a získavanie nových zručností do času, kedy vynárajúci sa dospelí objavia svoju kariérovú cestu a vytvoria si väčší záväzok ku konkrétnej práci a kariére. Menší záväzok k práci môže súvisieť aj s nižšou potrebou finančne zabezpečiť rodinu, nakoľko sú v tomto období zodpovední len za seba.

Popri štúdiu a práci tvoria relatívne veľkú časť života mladých ľudí voľnočasové aktivity, v rámci ktorých v rozšírenom meradle hľadajú svoje smerovanie, záujmy a usmerňujú svoju identitu. Podobne ako pri práci, bývaní, či vzťahoch, výber voľnočasových aktivít býva najmä na začiatku vynárajúcej sa dospelosti nestabilný, mladí svoj výber často menia (Layland, Hill, Nelson, 2018). Jednotlivci trávajú voľný čas objavovaním záujmov, ktoré vyhovujú ich preferenciám a umožňujú objaviť nové kariérové možnosti (Murphy et al, 2010). Voľnočasové aktivity vytvárajú priestor pre objavovanie vlastnej identity, či už prostredníctvom získavania nových skúseností, ako aj v spoznávaní nových ľudí, budovaní priateľstiev a romantických vzťahov v kontexte záujmových aktivít. Vytvára sa potenciál pre prijatie nových záväzkov, pričom jednotlivci po vyskúšaní aktivity danú činnosť buď odmietnu a hľadajú ďalej, alebo prijímajú záväzky, ktoré z toho plynú. Cez prijímanie záväzkov vo forme voľnočasových aktivít definujú a prezentujú okoliu osobnú identitu (Layland et al. 2018).

Špecifická vytvárania partnerských a manželských vzťahov v období vynárajúcej sa dospelosti

Posúvanie času prevzatia dospelých sociálnych úloh možno najvýraznejšie vnímať v otázke vstupu do manželstva a založenia rodiny. Preberanie sociálnych úloh je v porovnaní s minulosťou oneskorené takmer o 10 rokov. Zatiaľ čo u rodičov dnešných vynárajúcich sa dospelých prichádzalo k preberaniu dospelých úloh po absolvovaní

Obr. 1 **Priemerný vek vstupu do manželstva na Slovensku v rokoch 1985-2018**
(podľa údajov Štatistického úradu SR: Obyvateľstvo a migrácia, 2019)

štúdiá pomerne naraz u väčšiny vrstovníkov (Šprocha, 2018), dnešní vynárajúci sa dospelí preberajú sociálne úlohy v širšom časovom období (Kvapilová-Bartošová, Fučík, 2017). Prechod do dospelosti je komplikovanejší, nejasnejší a jednotlivé prechody nemusia byť nezvratné (Chaloupková, 2010).

Zvyšovanie priemerného veku uzatvárania manželstva sa vyskytuje vo viacerých rozvinutých krajinách Európy. Vyplýva z väčšej neistoty a odkladania záväzkov do budúcnosti s vidinou zvýšenia istoty (Šprocha, 2018). Vstup do manželstva sa naprieč Európou líši. Súvisí to s kultúrnymi a spoločenskými postojmi k bývaniu osamote alebo s partnerom bez uzatvoreného manželstva, či k významu manželstva. V Taliansku je uzatvorenie manželstva stále dôležité pre osamostatnenie sa (Lanz, Tagliabue, 2007), naopak v severných krajinách je vysoká tolerancia ku kohabitáciám a priemerný vek vstupu do manželstva a prebratia príslušnej sociálnej úlohy je až okolo 30. roku života (Arnett, Padilla-Walker, 2015). Na Slovensku priemerný vek vstupu do manželstva takisto stúpa. V roku 2018 bol priemerný vek žien 31,3 roka a mužov 34,24 rokov. V Bratislave bol priemerný vek žien pri vstupe do manželstva 34,1 roka a mužov 36,65 roka (Obyvateľstvo a migrácia, 2019). Trend stúpania priemerného veku vstupu do manželstva znázorňuje obrázok 1.

Špecifickou charakteristikou skupiny vynárajúcich sa dospelých je tiež zvýšenie priemerného veku matky pri narodení prvého dieťaťa, ktorý dosahuje okolo 30 rokov. Muži sa k sociálnej úlohe otca dostávajú v priemere o dva roky neskôr (Arnett, Žukauskienė, Sugimura, 2014). Na Slovensku sa priemerný vek matky rovnako posunul do vyššieho veku, pričom v roku 2011 sa pohyboval v rozmedzí od 28 do 30 rokov

(Šprocha, 2018). Dôvodom môže byť okrem absolvovania terciálneho vzdelávania a potreby etablovania sa na trhu práce tiež zmena hodnotového systému mladých ľudí (Šprocha, Ďurček, 2018).

Napriek oneskorenému vstupu do manželstva a rodičovstva získavajú v živote vynárajúcich sa dospelých romantické vzťahy významnejšie miesto (Lanz, Tagliabue, 2007). Postupne začínajú viac premýšľať nad typom vhodného partnera a pri hľadaní si viac všímajú náznaky trvalosti vzťahu (Arnett, 2016). Svoje preferencie si ujasňujú prostredníctvom experimentovania a nezáväzných vzťahov, ktoré sú v tomto období časté (Arnett, 2000).

V trvalejšom partnerskom zväzku sa nachádza menej ako polovica vynárajúcich sa dospelých (Meier, Allen, 2009), pričom druhá polovica je buď v nezáväznom vzťahu, alebo úplne bez romantického vzťahu (Cohen et al., 2003). Spolu so zvyšovaním otvorenosti a liberálnosti názorov v spoločnosti sa stále viac objavujú krátkodobé vzťahy na jednu noc, ktoré podľa viacerých výskumov uvádzaných S. Shulmanom a J. Connollyovou (2013) počas vysokej školy zažije aspoň raz 65-80% študentov. Častejší je tiež výskyt vzťahu, označovaného ako „priateľ s výhodami,“ kedy ide o dlhodobější sexuálny vzťah bez záväzkov a orientácie na spoločnú budúcnosť (Puentes, Knox, Zusman, 2008). Môže uspokojovať potreby mladých ľudí bez potreby viazať sa. V období vynárajúcej sa dospelosti sa častejšie objavuje aj kohabitácia, ktorá ale priamo nevedie k neskoršiemu manželstvu. Mnohí, ktorí spoločne žijú, dokonca o spoločnom dlhodobom záväzku ani neuvažujú. Spoločné bývanie však býva často spojené s testovaním si možnej spoločnej budúcnosti (Shulman, Connolly, 2013). Menšia orientácia na uzatvorenie manželstva a zdôrazňovanie samotného partnerského vzťahu bez potreby vytvorenia formálneho zväzku sa ukazuje byť stále viac populárna aj na Slovensku (Džambazovič, 2012).

V rôznych formách nezáväznosti romantických vzťahov a testovania partnerov môžeme vnímať charakteristickú neistotu a uvedomovanie si mnohých možností a príležitostí. Podľa Z. Baumana (2011) sa mladí ľudia obávajú pripútať sa a vytvárať trvalejšie väzby, vďaka ktorým by stratili možnosť opakovaného sebadefinovania a sebaapresadenia, pričom túto dobu označuje ako „tekutú modernú dobu“. Vzťahy v tejto dobe sú voľné, aby ich bolo možné jednoducho ukončiť, ak si to budú okolnosti vyžadovať. Príkladom môžu byť vynárajúci sa dospelí v období štúdia. Stále môžu spoznávať nové možnosti a získanie istoty správneho výberu partnera môže byť náročnejšie ako v minulosti. Vytvorenie záväzku zároveň súvisí oklieštením možností v iných oblastiach života, ako je napríklad štúdium či práca, kedy sa jednotlivec vo vzťahu rozhoduje nielen na základe vlastného uváženia, ale tiež s prihliadnutím na partnera. To môže pôsobiť ako prekážka v slobodnom využívaní možností a príležitostí vytvárať si identitu. Uzatvorenie záväzku si preto mladí ľudia nechávajú na neskoršie obdobie, keď sú život a identita stabilnejšie.

Obdobie možností a neistoty v kontexte psychologického poradenstva

Podľa J. J. Arnetta (2000) je vynárajúca sa dospelosť obdobím možností. Životnú etapu experimentovania, objavovania a skúšania vníma optimisticky. S vyhranene pozitívnym náhľadom nesúhlasí J. E. Côté (2014), podľa ktorého je toto obdobie naopak náročné z dôvodu tlaku na vysokoškolské vzdelanie a nedostatku daných pravidiel a noriem, podľa ktorých sa dospievajúci človek môže riadiť. Nedostatok pravidiel a vedenia možno vidieť v oblasti vzdelávania, práce, ako aj partnerských vzťahov, čo približujeme vyššie v našom článku. Následkom toho sú si mladí ľudia neistí svojimi rozhodnutiami, či už pri výbere odboru štúdia, pracovnej pozície, partnera, či pohľadu na život a svoj životný štýl.

Na rozdiel od J. J. Arnetta ide podľa J. E. Côté (tamže) skôr o obdobie zamýšľania sa než o objavovanie, následkom čoho je pre mladých náročné dosiahnuť stabilnú identitu (Côté, 2000). Na druhej strane výsledky Arnettovho (2016) výskumu ukazujú, že vynárajúci sa dospelí sú optimistickí vo svojich pracovných aspiráciách, pričom hľadajú prácu, ktorá im prinesie radosť a zároveň určité dobro pre svet. Pozitívne myslenie u vynárajúcich sa dospelých na jednej strane a nejasná cesta k dosiahnutiu dospelosti na strane druhej naznačujú, že hoci obdobie vynárajúcej sa dospelosti môže byť pozitívne, zároveň prináša rôzne ťažkosti a výzvy, s ktorými sa musia jednotlivci na svojej ceste k dospelosti vysporiadať.

Status identity, ktorý mladí dospelí dosiahnu ako splnenie hlavnej úlohy vynárajúcej sa dospelosti, súvisí so sebaúctou a emocionálnym prežívaním. Vytvorenie záväzku a stabilita identity sú späté zväčša s vyššou sebaúctou (Luyckx et al., 2008). Naopak, mladí ľudia v statuse moratória mávajú nižšiu sebaúctu a zvyšuje sa u nich výskyt emocionálnych ťažkostí, ktoré plynú z neistoty a neustáleho hľadania samého seba (Berman, Weems, Stickle, 2006). Jednotlivci s neistou predstavou o vlastnej identite častejšie vytvárajú neharmonické vzťahy, zapájajú sa do deštruktívneho správania a prežívajú viac distressu (Schwartz et al., 2009). Tieto zistenia naznačujú, že hoci predĺžený čas experimentovania v živote a hľadania identity môže byť príležitosťou na nájdenie toho, čo je pre jednotlivca naozaj dôležité, dlhé trvanie psychosociálneho moratória spolu s menšou kontrolou a podporou, môžu viesť k zvýšeniu rizikového správania a emocionálnych ťažkostí.

Predĺženie času objavovania umožňuje vyskúšať jednotlivé príležitosti, no nejasná cesta môže zvyšovať pochybnosti, či je zvolené smerovanie v pracovnej a osobnej oblasti správne. Mladí ľudia sú vystavení väčšiemu tlaku na nájdenie toho najlepšieho (Schwartz, Tanner, Syed, 2016). Efektívnejšie zvládnutie obdobia vynárajúcej sa dospelosti môže napomôcť psychologické poradenstvo, zamerané na podporu nájdenia zvládacích stratégií pri záťažových situáciách a získanie sociálnej opory, ktorá je v tomto období potrebná, no častokrát nedostatočná (Lane, 2015). Poradcovia môžu pomôcť v stratégiách hľadania nových priateľov a vyhovujúcej sociálnej skupiny, ktorá

sa prechodom na vysokú školu oslabuje alebo úplne stráca. Zároveň psychologické poradenstvo samotné môže vynárajúcim sa dospelým poskytovať formu sociálnej opory. Pre psychológov je dôležité poznať a normalizovať charakteristiky daného tranzitórneho obdobia, napríklad časté zmeny či predĺženie hľadania identity, ktoré sa môže zdať nevhodné, no pre toto obdobie sú prirodzené. Normalizáciou môžu uľahčiť prežívanie vynárajúcich sa dospelých, ktoré zvykne byť najmä príslušníkmi starších generácií (rodičmi, pedagógmi) nepochopené. Podporou pre vynárajúcich sa dospelých môže byť tiež vytvorenie bezpečného priestoru pre uvažovanie o svojich životných možnostiach v oblasti vzdelávania, práce či partnerských vzťahov. Podpora môže byť poskytnutá aj v hľadaní a prijatí určitých životných hodnôt a nakoniec v rozhodnutí sa pre určitú životnú cestu. Výsledkom takto zameraného poradenstva môže byť uľahčenie prechodu do dospelosti a zlepšenie well-beingu vynárajúcich sa dospelých.

Záver

Obdobie vynárajúcej sa dospelosti prináša do života jednotlivcov optimizmus, nádej na dobrú budúcnosť, čas objavovania a experimentovania. Proces stávania sa dospelým je zároveň výzvou, ktorá pre niektorých dospievajúcich predstavuje nepredvídateľný, stresujúci a frustrujúci čas (Ritchie et al., 2013). Krajina pôvodu, sociálna trieda a vzdelanie súvisia s mierou, v akej období vynárajúcej sa dospelosti prežívajú (Arnett, 2000, 2016). Ukazuje sa, že dospievajúci vo veku 18 – 25 rokov sa naprieč rôznymi sociálnymi triedami výrazne nelíšili v charakteristikách vynárajúcej sa dospelosti, ani v očakávaniach, aké je to byť dospelý (Arnett, 2016). Navyše zmeny, ktoré vyvolali predĺženie dospievania, typické pre západnú rozvinutú kultúru, sa postupne presúvajú naprieč ďalšími krajinami a môžeme predpokladať postupné rozšírenie týchto charakteristík na stále väčšiu skupinu mladých ľudí.

Definovanie novej vývinovej fázy, ktorá sa týka len špecifickej skupiny, je podľa J. E. Côtá (2014) zbytočné, či dokonca rizikové. Podľa L. B. Hendryho a M. Kloupovej (2007) je nebezpečné postaviť teóriu len na trendoch a určitých historických faktoch, pretože spoločenský vývoj v posledných 100 rokoch prešiel dramatickou zmenou, ktorá sa prejavuje v správaní a dospievaní jednotlivcov v spoločnosti. Pochopenie dospievajúcich v meniacej sa spoločnosti je späté s potrebou aktualizovať teóriu, ktorá nie je (Syed, 2015) a vytvorí odbornú podporu pre efektívnejšie a bezproblémovjšie zvládnutie tohto obdobia.

Obdobiu vynárajúcej sa dospelosti sa na Slovensku z psychologického hľadiska venuje len malá pozornosť, a to aj napriek značným zmenám, ktoré sa dotýkajú veľkej skupiny slovenských mladých ľudí. Štúdiu sme priblížili špecifické zmeny v oblastiach identity, štúdia, pracovného zamerania a vytvárania partnerských vzťa-

hov, ktoré môžu prinášať ťažkosti mladým ľuďom a zároveň môžu spôsobovať určité medzigeneračné nepochopenie rozdielnej cesty do sveta dospelosti. V daných témach nezhrňame len poznatky zahraničných autorov, ale poukazujeme tiež na dostupné slovenské ukazovatele, ktoré naznačujú prítomnosť zmien v našich podmienkach a potrebu zvýšiť záujem o prezentovanú tému.

LITERATÚRA

- ARNETT, J. J. 2000. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, vol. 55, no. 5, p. 469-480.
- ARNETT, J. J. 2006. Emerging adulthood in Europe: A response to Bynner. *Journal of Youth Studies*. vol. 9, no. 1, p. 111-123.
- ARNETT, J. J. 2016. Does emerging adulthood theory apply across social classes? National data on a persistent question. *Emerging Adulthood*, vol. 4, no. 4, p. 227-235.
- ARNETT, J. J. – ŽUKAUSKIENĚ, R. – SUGIMURA, K. 2014. The new life stage of emerging adulthood at ages 18-29 years: Implications for mental health. *Lancet Psychiatry*, vol. 1, no. 7, p. 569-576.
- ARNETT, J. J. 2019. Conceptual foundations of emerging adulthood. In: MURRAY, J. L. – ARNETT, J. J. (Eds.): *Emerging Adulthood and Higher Education: A New Student Development Paradigm*. New York: Routledge, p. 11-24.
- ARNETT, J. J. – PADILLA-WALKER, L. M. 2015. Brief report: Danish emerging adults' conceptions of adulthood. *Journal of Adolescence*, vol. 38, p. 39-44.
- BAUMAN, Z. 2013. *Tekutá láska: O krehkosti lidských pout*. Praha: Academia.
- BERMAN, S. L. – WEEMS, C. F. – STICKLE, T. 2006. Existential anxiety in adolescents: Prevalence, structure, association with psychological symptoms and identity development. *Journal of Youth and Adolescents*, vol. 35, no. 3, p. 285-292.
- BUHL, H. K. – LANZ, M. 2007. Emerging adulthood in Europe. Common traits and variability across five European countries. *Journal of Adolescent Research*, vol. 22, no. 5, p. 439-443.
- COHEN, P. – KASEN, S. – CHEN, H. – HARTMARK, C. – GORDON, K. 2003. Variations in patterns of developmental transitions in the emerging adulthood period. *Developmental Psychology*, vol. 39, no. 4, p. 657-669.
- CÔTÉ, J. E. 2000. *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York: New York University Press.
- CÔTÉ, J. E. 2014. The dangerous myth of emerging adulthood: An evidence-based critique of a flawed developmental theory. *Applied Developmental Science*, vol. 18, no. 4, p. 177-188.
- DŽAMBAZOVIČ, R. 2012. *Rodinné správanie v demografických dátach*. Bratislava: Stimul.
- ERIKSON, E. 1968. *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- HENDRY, L.B. – KLOEP, M. 2007. Conceptualizing emerging adulthood: Inspecting the emperor's new clothes? *Child Development Perspective*, vol. 1, no. 2, p. 74-79.
- CHALOUPKOVÁ, H. 2010. *Proměny rodinných a profesných startů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- KONSTAM, V. – LEHMANN, I. S. 2011. Emerging adults at work and at play: Leisure, work engagement and career indecision. *Journal of Career Assessment*, vol. 19, no. 2, p. 151-164.
- KVAPILOVÁ-BARTOŠOVÁ, M. – FUČÍK, P. 2017. Emerging adulthood, solo living and changes in gender subjectivity. *Sociológia*, roč. 49, č. 3, s. 265-284.
- LANE, J. A. 2015. Counseling emerging adults in transition: Practical applications of attachment and social support research. *The Professional Counselor*, vol. 5, no. 1, p. 30-42.

- LANZ, M. – TAGLIABUE, S. 2007. Do I really need someone in order to become an adult? Romantic relationships during emerging adulthood in Italy. *Journal of Adolescent Research*, vol. 22, no. 5, p. 531-549.
- LAYLAND, E. K. – HILL, B. J. – NELSON, L. J. 2018. Freedom to explore the self: How emerging adults use leisure to develop identity. *Journal of Positive Psychology*, vol. 13, no. 1, p. 78-91.
- LUYCKX, K. – SCHWARTZ, S. J. – GOOSSENS, L. – SOENENS, B. – BEYERS, W. 2008. Developmental typologies of identity formation and adjustment in female emerging adults: A latent class growth analysis approach. *Journal of Research on Adolescence*, vol. 18, no. 4, p. 595-619.
- MACEK, P. – BEJČEK, J. – VANÍČKOVÁ, J. 2007. Contemporary Czech emerging adults. Generation growing up in the period of social changes. *Journal of Adolescent Research*, vol. 22, no. 5, p. 444-475.
- MARCIA, J. E. 1980. Identity in adolescence. In: ADEISON, J. (Ed.): *Handbook of Adolescence Psychology*. New York: Wiley, p. 109-139.
- MAYSELESS, O. – KEREN, E. 2014. Finding a meaningful life as a developmental task in emerging adulthood: The domains of love and work across cultures. *Emerging Adulthood*, vol. 2, no. 1, p. 63-73.
- MEIER, A. – ALLEN, G. 2009. Romantic relationships from adolescence to young adulthood: Evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *The Sociological Quarterly*, vol. 50, no. 2, p. 308-335.
- MONTGOMERY, M. J. – CÔTÉ, J. E. 2003. College as a transition to adulthood. In: ADAMS, G. R. – BERZONSKY, M. D. (Eds.): *Blackwell Handbook of Developmental Psychology*. Blackwell Handbook of Adolescence. Malden: Blackwell, p. 149-172.
- MURPHY, K. A. – BLUSTEIN, D. L. – BOHLIG, A. J. – PLATT, M. G. 2010. The college-to-career transition: An exploration of emerging adulthood. *Journal of Counseling and Development*, vol. 88, no. 2, p. 174-181.
- Obyvateľstvo a migrácia. Preddefinované tabuľky: Pramené dielo – Sobáše* [online]. 2019. Štatistický úrad Slovenskej republiky [cit. 5.11.2019]. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/population/indicators>
- OLESKOWICZ, A. – MISZTELA, A. 2015. How do young Poles perceive their adulthood? *Journal of Adolescent Research*, vol. 30, no. 6, p. 683-709.
- PIOTROWSKI, K. – BRZEZIŃSKA, A. I. – LUYCKX, K. 2018. Adult roles as predictors of adult identity and identity commitment in Polish emerging adults: Psychosocial maturity as an intervening variable [online]. *Current Psychology*. Dostupné na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12144-018-9903-x>
- PUNTES, J. – KNOX, D. – ZUSMAN, M. E. 2008. Participants in „friends with benefits“ relationships. *College Student Journal*, vol. 42, no. 1, p. 176-180.
- RITCHIE, R. A. – MECA, A. – MADRAZO, V. L. – SCHWARTZ, S. J. – HARDY, S. A. – ZAMBOANGA, B. L. – WEISSKIRCH, R. S. – KIM, S. Y. – WHITBOURNE, S. K. – HAM, L.S. – LEE, R. M. 2013. Identity dimensions and related processes in emerging adulthood: Helpful or harmful? *Journal of Clinical Psychology*, vol. 69, no. 4, p. 415-432.
- ROUPA, M. 2016. Čo to znamená byť dospelý podľa slovenských vysokoškolských študentov? *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, vol. 60, no. 1, p. 37-68.
- ROSENBERG, E. R. – BURT, K. B. – FOREHAND, R. L. – PAYSNICK, A. A. 2016. Youth self-views, coping with stress, and behavioral/ emotional problems: The role of incremental self-theory. *Journal of Child and Family Studies*, vol. 25, no. 6, p. 1713-1723.
- SEIFFGE-KRENKE, I. 2015. Experiencing the transition to adulthood in Germany: Including emerging adults of the „forgotten half“. In: ŽUKAUSKIENE, R. (Ed.): *Emerging Adulthood in the European Context*. London: Routledge, p. 79-93.

- SHULMAN, S. – CONNOLLY, J. 2013. The challenge of romantic relationships in emerging adulthood: Reconceptualization of the field. *Emerging Adulthood*, vol. 1, no. 1, p. 27-39.
- SCHWARTZ, S. J. – CÔTÉ, J. E. – ARNETT, J. J. 2005. Identity and agency in emerging adulthood. Two developmental routes in the individualization process. *Youth and Society*, vol. 37, no. 6, p. 201-229.
- SCHWARTZ, S. J. – DONNELLAN, M. B. – RAVERT, R. D. – LUYCKX, K. – ZAMBOANGA, B. L. 2013. Identity development, personality, and well-being in adolescence and emerging adulthood: Theory, research, and recent advances. In: LERNER, R. M. – EASTERBROOKS, M.A. – MISTRY, J. – WEINER, I. B. (Eds.): *Handbook of Psychology: Developmental Psychology*. New York: Wiley, p. 339-364.
- SCHWARTZ, S. J. – MASON, C. A. – PANTIN, H. – SZAPOCZNIK, J. 2009. Longitudinal relationships between family functioning and identity development in Hispanic adolescents: Continuity and change. *Journal of Early Adolescence*, vol. 29, no. 2, p. 177-211.
- SCHWARTZ, S. J. – TANNER, J. L. – SYED, M. 2016. Emerging adulthood. In: WHITBOURNE, S. K. (Ed.): *The Encyclopedia of Adulthood and Aging*. New York: Wiley.
- SYED, M. 2015. Emerging adulthood: Developmental stage, theory or nonsense? In: ARNETT, J. J. (Ed.): *The Oxford Handbook of Emerging Adulthood*. Oxford: Oxford University Press, p. 11-25.
- ŠPROCHA, B. 2018. Prechody do dospelosti na Slovensku v priestorovej perspektíve podľa sčítania obyvateľstva 1991 a 2011. *Geographical Journal*, vol. 70, no. 2, p. 117-140.
- ŠPROCHA, B. – ĎURČEK, P. 2018. Odkladanie materstva na Slovensku v generačnej perspektíve. *Sociológia*, roč. 50, č. 5, s. 550-578.
- WALSH, S. – SHULMAN, S. – FELDMAN, B. – MAURER, O. 2005. The impact of immigration on the internal processes and developmental tasks of emerging adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, vol. 34, no. 5, p. 413-426.
- WHITBOURNE, S. K. – SNEED, J. R. – SAYER, A. 2009. Psychosocial development from college through midlife: A 34-year sequential study. *Developmental Psychology*, vol. 45, no. 5, p. 1328-1340.
- WOOD, D. – CRAPNELL, T. – LAU, L. – BENNETT, A. – LOTSTEIN, D. – FERRIS, M. – KUO, A. 2018. Emerging adulthood as a critical stage in the life course. In: HALFON, N. – FORREST, C. – LERNER, R. – FAUSTMAN, E. (Eds.): *Handbook of Life Course Health Development*. Cham: Springer, p. 123-143.

Súhrn: Prehľadová štúdia sa zameriava na vývinové obdobie vynárajúca sa dospelosť, vymedzené J. J. Arnettom začiatkom 21. storočia. Ide o obdobie psychosociálneho moratória medzi 18 – 29 rokmi života, charakteristické špecifickými zmenami v prechode od adolescence do dospelosti. Hlavnou úlohou skúmaného obdobia sa stáva budovanie identity; príspevok sa naň zameriava z pohľadu štúdia, práce a partnerských vzťahov. V porovnaní s predchádzajúcimi generáciami dochádza k vekovému posunu preberania dospelých sociálnych rol a k predĺženiu času formovania identity spojeného s prežívaním nestability. Zvýšená náročnosť tohto obdobia vyžaduje jeho hlbšie skúmanie, pochopenie jeho charakteristík i poskytnutie pomoci mladým ľuďom na ceste do dospelosti.

Kľúčové slová: vynárajúca sa dospelosť, identita, interpersonálne vzťahy, sociálne roly

Mgr. Veronika Kohútová absolvovala štúdium psychológie na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity, kde momentálne pokračuje v doktorandskom štúdiu v odbore

Všeobecná a experimentálna psychológia. Venuje sa problematike dospievania adolescentov a vynárajúcich sa dospelých v kontexte meniacej sa spoločnosti.

PhDr. Mária Dėdov, PhD. je psychologička, vysokoškolsk uitelka, momentálne prodekanka Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity. Absolvovala odborn vzdelávanie k riešeniu problémov šikanovania na Karlovej Univerzite v Prahe, venuje sa problematike násilia, agresie a šikanovania v školách. Zaujíma sa o axiologick otázky, zmysel ťivota z pohľadu logoterapie; je frekventantkou psychoterapeutického vycviku so zameranm na logoterapiu V. E. Frankla.